

מראי מקומות - פסחים

לב:

יכלה הגמרא לפרוץ כך אלא שכבר באופן אחר. והתוס' הרשב"א תירץ בשם ר"ת, שכוונת הגמרא היא כן, מה שאר מצוות שחייב בהם כרת, פטור בהם מן המזיד, אפילו אם עשה תשובה, מעילה שלא חייב בה כרת, אינו דין שיפטור בה מזיד אם עשה תשובה, (וראה בדבריו שביאר מדוע בשאר מקומות שהזכירו התוס' אין לומר כן).

והמהר"ם חלאוה פירש, שכך כוונת הגמרא, ומה שאר מצוות שחייב בהן כרת, פטר בהן את המזיד, אע"ג שעיקר חטאת כתובה בחייבי כרת, שהרי כל שזדונו כרת שגגתו חטאת, מעילה שאין בה כרת, לא כל שכן (ואף שכאן לא מדובר על קרבן חטאת, מכל מקום שם קרבן אחד הוא).

ד. ואמר ליה מאי ניחותא דרבה ורב ששת שדו ביב נרגא יש לתמוה, שאם כן, מדוע מתחילה השיב לו כן, הלא ידע שרבה ורב ששת שדו ביה נרגא. ובשפת אמת האריך לפרש שמה ששדו ביה נרגא אין זה תיובתא גמורה. וביאר, שמה שסובר רבי שמעון שחייב מלקות בכל שהוא, לאו דוקא מלקות, אלא אף מיתה בידי שמים, ורק כרת בעי כזית. ולפי זה יש לומר שמה שאמרו בברייתא 'תאמר במעילה דחייב בה פחות מכזית', רבי שמעון היא, הסובר שאף בכל שהוא חייב מיתה בידי שמים. ומה שהקשו רבה ורב ששת, הוא משום שלא מצינו מי שסובר שהמזיד במעילה במיתה אלא רבי, ואם גם רבי שמעון סובר כן, היה לתנא להביאו בשם רבי שמעון שקדם לרבי. אולם אין זה תיובתא גמורה, שהרי יתכן לומר שהתנא של הברייתא סובר כרבי בזה וכרבי שמעון בזה, ולכך חייב מיתה במעילה גם על פחות מכזית.

א. אמר אביי רבי אליעזר בן יעקב ורבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי כולהו סבירא להו וכו' כתב המהר"ם חלאוה, שאין כוונת אביי לומר שרק התנאים הללו סוברים שחמץ בפסח אסור בהנאה, שהרי גם רבי יהודה ורבי שמעון סוברים כן, אלא שבא לברר במה חולקים תנאים אלו.

ב. ואין נתינה פחות משה פרוטה הקשו התוס', הרי בתרומה הדין הוא שחיטה אחת פוטרת את כל הכרי, אף על פי שכתוב 'תתן לו', הרי שיש נתינה אף שהיא פחות משה פרוטה. ותירצו, שכאן נאמר נתינה אצל תשלומין, ולכך צריך שיהיה שוה פרוטה, אבל בשאר מקומות אכן גם פחות משה פרוטה נקרא נתינה.

והמהר"ם חלאוה תירץ באופן אחר, שהדין שחיטה אחת פוטרת את הכרי, היינו רק לגבי דין טבל, שכל הכרי יצא מידי שם טבל, אבל מצוות נתינה לא קיים עד שיתן שוה פרוטה. וכעין זה חילקו התוס' רי"ד (קידושין נח): והנודע ביהודה (תנינא יו"ד סי' ר"א ד"ה ואומר) והובאו דבריהם בשפת אמת.

ובתוס' הרשב"א כתב ש'חיטה אחת' לאו דוקא, וצריך שאכן יהיה בו שוה פרוטה, ומשמע מדבריו שאפילו לפטור את הכרי צריך שוה פרוטה, ושלא כהמהר"ם חלאוה.

ג. ומה שאר מצוות שחייב בהן כרת פוטר בהן את המזיד מעילה שאין בה כרת אינו דין שפטר את המזיד הקשו התוס', אדרבה, נאמר שהיא הנותנת, כיון שמעילה אינה חמורה כל כך, שהרי אין בה אלא מיתה, לכך יש כפרה במזיד, ואין להביא ראיה משאר מצוות החמורות שיש בהם כרת, ולכך דין הוא שלא תהא כפרה לזדונם. וכתבו, שאכן

מראי מקומות - פסחים לג.

א. הזיד במעילה במיתה

פירש רש"י, הזיד בהנאת הקדש ששגגתה מעילה. וכתב הפני יהושע שדברי רש"י הם שלא כתוס' בסוגייתנו, הסוברים שחיוב מיתה במעילה הוא רק באכילה. אולם במצפה איתן צידד שאין מחלוקת בין רש"י לתוס' בזה, ומודים התוס' שהנהנה מדבר שאינו ראוי לאכילה, שעיקר הנאתו היא הנאה אחרת, שחייב מיתה על ההנאה, וגם רש"י מודה שבדבר שראוי לאכילה, אם נהנה באופן אחר אינו חייב מיתה.

ב. מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית

הקשו התוס', שמשמע שמי שדורש 'חטא חטא' סובר שיש מעילה בכזית, והרי במסכת מעילה (יח:) מבואר שכולם סוברים דרשה זו. ומדוע סוברים חכמים ששיעור מעילה בשוה פרוטה ואילו תרומה בכזית, והניחו בקושיא. ובתוס' רבינו פרץ תירץ, שלענין מיתה סוברים חכמים שאין דורשים גזירה שוה זו של 'חטא חטא', ולכך אין דורשים זאת גם לענין השיעור.

ג. מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית

הקשו התוס', מדוע לא פירשה הגמרא שכוונת הברייתא ב'לא אם אמרת' וכו', שיש חומרא במעילה ששיעור אכילה מצטרף אפילו ביותר מכדי אכילת פרס, ולכך אי אפשר ללמוד מתרומה, שחייב רק אם אכל כזית בכדי אכילת פרס. ותירצו, שאם כן היו אומרים שיש ללמוד מעילה מתרומה שצריך לאכול בכדי אכילת פרס.

וכתב המהרש"א, שלפי זה, מה ששינוי במעילה שאין צריך בכדי אכילת פרס, הוא לדעת חכמים החולקים על רבי, וסוברים שאין למדים מתרומה לענין מיתה. אבל הצ"ח כתב שיש ליישב בפשיטות, שהמשנה מדברת לענין הנאה, ובזה כולם מודים שאין שייך שיעור של כדי אכילת פרס.

ד. ומתקיף לה רב פפא ממאי דרבי כרבנן סבירא ליה דלמא כאבא שאול סבירא ליה

העיר השפת אמת, שמשמע שהיה פשוט לרב פפא שלדעת אבא שאול ששיעור תשלומי תרומה בשוגג הוא פרוטה, גם חיוב מיתה במזיד הוא בפרוטה. ותמה השפת אמת, מנין לו זאת, שמא דוקא לענין תשלומין סובר אבא שאול ששיעורו בפרוטה, כיון שכתוב 'ונתן', אבל האיסור והעונש הוא בכזית כמו שאר אכילה של תורה. וביאר שסברת הגמרא שאם לענין עונש מחלקים בין פחות מכזית לכזית, גם לענין כפרה הוא כן, שלא מסתבר שכפרתם שוה ועונשם חלוק. ועוד, שהרי לא מצינו במקום אחר שתהא כפרה במקום שאין עונש, ועל כרחך יש עונש גם על פחות מכזית.

ה. שאם נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר וכו'

פירש רש"י, שנתכוין לחתוך דבר המותר וחתך את המחובר. והתוס' (שבת עב: ד"ה נתכוין) דייקו מרש"י שהיינו שנתכוין לחתוך פרי זה שהוא תלוש, וחתך פרי אחר שהוא מחובר. והקשו על זה התוס', שלפי זה אפילו אם שניהם מחוברים פטור, שהרי זה כמי שנתכוין לזרוק ארבע זרק שמונה, שלא נתקיימה מחשבתו, ובזה פטור אפילו אם מכוין לעשות איסור. ולכך פירש ר"ת שמדובר בנתכוין לחתוך פרי זה, וסבר שהוא תלוש, ונמצא שהוא מחובר, ובזה פטור משום דין מתעסק.

ו. תאמר במעילה שאם נתכוין להתחמם בגזיז חולין ונתחמם בגזיז עולה שמעל

תמה התוס' הרא"ש, הרי אין זה חומר במעילה, שהרי מתעסק חייב גם בשאר מצוות כל שנהנה, כפי שקיימא לן המתעסק בחלבים ועריות

חייב, שכן נהנה, ומה ענין זה לאיסור שבת, שפטור מתעסק הוא משום מלאכת מחשבת אסרה תורה [משמע שסובר שאף שאם נהנה בשבת פטור משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה, מכל מקום אין זה חומר במעילה, אלא שהפטור של 'מלאכת מחשבת' אינו שייך אלא בשבת ולא במעילה. וראה בתוס' (סנהדרין סב:) ב' צדדים האם שייך פטור מתעסק בשבת כשנהנה]. ותירץ התוספות הרא"ש, שאף שיש טעם בדבר, מכל מקום הוא חשוב פירכא, שלמעשה מצינו חיוב במעילה שאין בשבת.

והחזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין) תירץ, שבחלבים ועריות, המעשה שעושה הוא מעשה של הנאה, ולכך אפילו אם הוא מתעסק לגבי האיסור, אין זה מגרע מהמעשה המתועב שעשה, ולכך חייב גם במתעסק. אבל במעילה, שאין עיקרה בהנאת הגוף, אלא אף בבקע בקרדום של הקדש וכיוצ"ב מועל, ואף אם נהנה גופו, אין המעילה משום הנאת הגוף, לכך כשנעשה הדבר דרך התעסקות, נגרע פעולת עבירה, והיה ראוי לפוטרו, והניח בצ"ע. והאור שמח (מאכ"א פט"ו הי"ד) כתב לחלק בין מעילה לשאר עבירות, שבשאר עבירות אינו חייב אלא באכילה במתעסק, מה שאין כן מעילה שחייב גם בשאר הנאות. וראה עוד בדבריו שכתב ליישב על פי המבואר שכדי לחייב במעילה צריך שתהא פגימה בהקדש. וכיון שכלפי המעילה הוא חשוב מתעסק, אף שחשוב נהנה, כיון שמתעסק בחלבים ועריות חייב, זהו רק כלפי ההנאה, אבל כלפי הפגימה לא מצינו שמתעסק הוא כאילו פגם, וזהו החומר שיש במעילה שחייב גם על הפגימה אף שהוא מתעסק.

ז. תתן ולא לאורו

פירש רש"י, שאף לדעת הסובר חמץ בפסח מותר בהנאה, אף על פי כן לא חלה התרומה. וכתבו התוס', שלדעת התנאים הסוברים שחמץ בפסח אסור בהנאה, אין צריך פסוק של תתן לו ולא אורו, לפי שנלמד מהכתוב 'ונתן לכהן את הקודש', שצריך להיות דבר שראוי להיות קודש, וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש.

והקשה רעק"א (בגליון הש"ס), שמאחר ואיסורי הנאה אינו שלו, איך יחול עליו שם תרומה, והניח בקושיא. ובקובץ שעורים (אות קנ"א) תירץ, שאם היה הטעם רק משום שאינו יכול להקדישו, עדיין היה חל בו איסור טבל, כיון שהוא שלו רק שאינו יכול לעשותו קודש. והפסוק 'ונתן לכהן את הקדש' מלמד שהפקיעה התורה אף שם טבל מהם. [עוד שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א שתירץ, שהפרשת תרומה אינו כשאר חלות, שאינו אלא הפרשת תרומה מתוך הטבל, ולכך יש לומר שאפשר להחילו גם על איסור הנאה שאינו שלו או אינו ברשותו. והביא ראיה לזה מהירושלמי בתרומות שצריך פסוק לומר שקטן אינו יכול להפריש תרומה, ומשמע שבלא הפסוק היה יכול לעשות תרומה, הרי שאינו כשאר חלות שקטן אינו יכול לעשות].

ח. תתן לו ולא לאורו

בקובץ שעורים (אות קנ"ב) הביא דברי השאגת אריה (סי' צ"ח), שאף חמץ בפסח, שאינו בר תרומה, מכל מקום החמץ הוא טבל. והקשה על זה הקובץ שעורים, שהרי טבל תלוי במצות תרומה ומעשה, וכל שפטור ממצות תרומה, אין איסור טבל. וצידד הקובץ שיעורים, שלפי הדרשה בגמרא שאינו יכול להפריש תרומה לפי שצריך שיהיו שיריה ניכרין, אפשר שאין זה פטור מהפרשת תרומה, אלא שבפועל אי אפשר להפריש תרומה, וכיון שאי אפשר להפריש תרומה, ממילא נשאר בטבלו, כיון שבעצם החיוב להפריש תרומה חל בו. אבל אם הדרשה היא משום תתן לו ולא לאורו, לכאורה הוא פטור לגמרי מדין תרומה, וממילא לא שייך בזה איסור טבל, וצ"ע.

המשך בעמוד הבאה

מראי מקומות - פסחים

לג:

ד. **טמא מת ששחט בזיתים וענבים כביצה מכוונת טהורים פירש רש"י**, שאם היה משהו יותר מכביצה טמא, שכיון שיצאה טפה ראשונה, נטמאת הטפה בכביצה. והקשה הראש יוסף, שמשמע שאפילו אם כשיצאה טפה ראשונה, היא מתערבת בשאר טפות. וקשה, מדוע אינה בטלה ברוב הטיפות שאינן טמאות, וכמו בנבלה שנפלה לשחוטת שבטלה ברוב. והביא שברמב"ם בפירוש המשניות משמע שהטפה מטמאת חברתה, ולפי זה מובן שאינה בטילה. וכן הוכיח התוס' רי"ד מכח קושיא זו שטפה אחת מטמא אחרות מדאורייתא, ואין צריך רביעית, שאם לא כן תתבטל ברוב (ודלא כשיטת הראשונים, שאין משקין מטמאין אחרים אלא ברביעית).

ה. **הא היתר אכילה נמי אית ביה דאי בעי דריך להו פחות פחות מכביצה** העיר הרש"ש, לשיטת הרמב"ם שמי פירות חוץ משבעה משקין אינם מקבלים טומאה כלל, יש להקשות ביותר לגבי תותים, שהרי יכול לדרכם באופן רגיל, כיון שאין משקין שלהם מקבלין טומאה כלל, והניח בקושיא. ובחזון איש (או"ח סי' קכ"ד לסוגין) צידד לומר שכיון שהיה לתותים דין תרומה טמאה, ומי פירות אלו יצאו מהן, אף שמעצמן אינם מקבלים טומאה כלל, מאחר והתותים עצמם היו טמאים, ואם היו טהורים היו המי תותים אסורים לזרים מדרבנן, לכך גם לענין טומאה יש להן דין טומאת התותים, עיי"ש.

ו. **גזירה דלמא אתי בהו לידי תקלה** בשפת אמת העיר, שכיון שמדאורייתא יש להם דין משמרת תרומותי, מדוע מחמת גזירה זו הותר להפסיד התרומה בידים, והלא הוא עובר במשמרת בקום ועשה. והרי אפשר להשהותן עד שירקבו, ובזה לא חיישינן שיבא לידי תקלה, כיון שאין בהם היתר הנאה לעולם, אינו טרוד בהם. וכתב, שיתכן שכיון שסובר מפקד פקיד, עדיין אין עליהם שם משקה, ואינם בכלל הפסד תרומה.

ז. **אמר ליה אביי ומי חיישינן לתקלה** הקשה רעק"א (בגליון הש"ס), כיצד סבר אביי שלא חוששים לתקלה, והרי משקין בלועין וטמאין ראויים לזילוף, ומכל מקום אמרו לעיל (בב) שאין לך בהן היתר הסקה, ועל כרחך הטעם משום שחוששים לתקלה, והניח בצ"ע. ובצל"ח כתב, שודאי גם אביי מודה שלזמן מרובה חוששים לתקלה, ומעמיד את האמור לעיל בחדש, שאינו ראוי עדיין לזילוף, וצריך ליישנו, ולכך חוששים לתקלה. ורק כאן שרבא חושש לתקלה בשעת דריכה שהוא לזמן קצר, חולק אביי שאין לחוש.

המשך מעמוד הקודם

מ. **וכן מורין בני מדרשא כותי** העירו האחרונים, מהו הלשון 'מורין' שאמרו כאן, שרש"י פירש שהוא לשון הוראה, והרי קיי"ל שחמץ בפסח אסור בהנאה, ואם כן ודאי לא חלה התרומה על חמץ בפסח. ובהגהות ראמ"ה כתב, שנפק"מ לענין תרומת חמץ חדש קודם הפסח, שאינו ראוי אלא לאורו, שהרי קודם הפסח היה אסור משום חדש ולא היה בו איסור הנאה, ובפסח היה נאסר משום חמץ, וקודם פסח לא היה בו איסור הנאה, ובזה יש לחלק בין אם היתה לו שעת הכושר או לא, והוסיף שכל זה לדעת הדורש מ'לו' ולא לאורו, אבל למי שדרש משום ששיריה ניכרים, הרי בזה שיריה ניכרים, שמפריש השיריים מאיסור מיתה ש טבל לאיסור לאו של חדש.

א. **יצתה זו שאין שיריה ניכרין** הקשה רעק"א (גליון הש"ס), שלפי טעם זה אינו ענין כלל למה שהתרומה חמץ או לא, שהרי אפשר להפריש תרומה שהיא מצה על החמץ, ולא יהיו שיריה ניכרים, לפי שהחמץ אסור בהנאה, וגם להיפק, יכול לפריש תרומת חמץ על מצה, ששיריה ניכרים, והניח בקושיא. ובצל"ח צידד לומר שהתורם ממצה על חמץ דינו כמו תורם מן היפה על הרעה, וכן להיפק, ועל כן יתכן שאינה תרומה, עיין בדבריו בזה. וראה עוד ברש"ש מה שהביא מדברי הירושלמי על זה.

ב. **אלמא קסבר משקין מפקד פקידי** העיר המהר"ם חלאוה, הרי יש דין שומר לפרי, ואם כן נאמר שטמא אף אם מפקד פקידי, לפי שהזגין שומר למשקין שבתוכן, וקיימא לן שהשומר מכניס ומוציא טומאה. ותיריך, שאין דין שומר אלא בשנח לו באותו שומר, שעומד לאכילה, אבל אלו שעומדין לדריכה אינם חשובים כשומר.

ג. **אי הכי כביצה נמי** רש"י פירש, שאוכל ומשקה מקבלים טומאה בכל שהן, אבל לטמא אחרים אוכל בכביצה ומשקה ברביעית. והתוס' חולקים, שאף לקבל טומאה צריך שיעור. וכתבו שגם רש"י חזר בו וסובר שגם לענין קבלת טומאה צריך שיעור. ובחידושי הר"ן כתב, שמדרבנן ודאי גזרו שאוכלין מקבלין טומאה בכל שהן, ושלא כשיטת רש"י שהוא מדאורייתא, אבל הרמב"ן (שבת צא) כתב שבין מן התורה ובין מדרבנן צריך שיעור כדי לקבל טומאה.

מראי מקומות - פסחים לד.

עביד לה שימור, ולא תסיח דעתך. והעיר הפני יהושע, שאם אין מוזהרים לשמור גם תרומה טמאה, מנין לנו כאן שלא שמרה, ולא עשה מה שהיה עליו לעשות. ולכך ביאר הפני יהושע, שהיסח הדעת הוא בשעה ששתלן, שבזה אומרים שודאי הסיח דעתו ולא עשה לזה שימור. ובראש יוסף (ע"ב) כתב שכך הדרך שכיון שנטמא שוב אין משמרו.

ובדבר שמואל העיר, שהלא עתה הם טמאים, וכיצד שייך לשומרם מלקבל טומאה, ואין לומר שלא שמרם מהפסד, שהרי אדרבה, רואים אנו שזורעם כדי להכשירם לאכילה. וגם אין לומר שהסיח דעתו בשעה שנטמאו, שהרי מבואר בתוס' לקמן שגם בספק טומאה הוא היסח הדעת. וכתב שאפשר לדחוק שזה עצמו שאירע ספק טומאה זהו ההיסח הדעת.

עוד כתב, שכיון שנאסרו באכילה, כל זמן שהם טמאים מסיח דעתו מאכילתו, ואין שומרן למצות אכילה, שהרי עתה אינם ראויים לאכילה, וכיון שלא שמרם בתורת אכילה, פקע מהם דין אכילה, ושוב אינם נכשרים, כיון שכבר חל בהם פסול הגוף של היסח הדעת כלפי אכילה.

ה. הואיל ואיפסלו בהיסח הדעת

כתב השפת אמת שלכאורה נראה שפסול היסח הדעת הוא פסול דרבנן, שאיך מוכח מהפסוק 'משמרת תרומותי לעיכוב'. וכן לדעת הסובר שהוא פסול טומאה, מן התורה יש להעמידו על חזקת טהרה שלו, ומדוע נחוש שנטמא. אולם בקהלות יעקב (סי' ל"א אות ב ד"ה והנראה) הוכיח מדברי הירושלמי (סוף פ"ק דפסחים) שדין תורה הוא. והקשה השפת אמת, שאם הוא רק רק דרבנן, כיצד עקרו חכמים דין תורה בקום ועשה להפסיד תרומה וקדשים משום דין דרבנן זה של היסח הדעת, לדעת הסוברים שאין צריך בזה עיבור צורה. ועוד, שהגמרא להלן (ע"ב) מקשה לדעת הסובר פסול הגוף הוא, אמאי הורצה, ומאי הקושיא, הרי כיון שהפסול הוא רק מדרבנן, אם כן מן התורה ודאי הורצה, וכתב שלכאורה משמע מזה שהוא פסול מן התורה, והניח בצ"ע.

ו. למה לי עיבור צורה

הקשו התוס', מדוע לא העמידו בפסול דם או בעלים, שצריך עיבור צורה. ותירצו, שכיון שזרקו ללול, ממילא הסיח דעת מהם. והקשה המהרש"א, שאם כן גם בכל פסול טומאה צריך להיות הדין כן, שכיון שנטמא ממילא הסיח דעתו מהם, וממילא יש בה פסול הגוף. ואם כן תחזור קושיית הגמרא להלן (ע"ב) למקומה, כיצד יש ריצוי ציץ, הלא בכל פסול יש גם פסול היסח הדעת, ובזה לא שייך ריצוי ציץ. ותירץ, שכיון שההיסח הדעת בא מן הטומאה, מועיל ריצוי הציץ שעל הטומאה עצמה, וכעין זה הביא הדבר שמואל מהמקדש דוד (סי' מ"ז אות ד) לגבי הקושיא מדוע צריך עיבור צורה בפסול דם ובעלים, הרי הסיח דעתו מהם.

והחזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין) הקשה, שנלמד מכאן שציץ מרצה על היסח הדעת, ומא החילוק אם הסיח דעתו מחמת טומאה או מחמת דבר אחר. ולכן כתב, שאינו מוכרח שהסיח דעתו ממנו כשנטמא, אלא שכך הוא ברוב הפעמים, ולכך אסרו שתילי תרומה, ומא שאמרו שהציץ מרצה, הוא דוקא במקום שלא הסיח דעתו.

א. והיו מחמין לו חמין בחיטין של תרומה

פירשו התוס' שהיו עושים כן לכהנים של בית רבי, משום שלישראל אין היתר אלא בהנאה שאינה של כילוי, כמו עירוב, שמערבין לישראל בתרומה, אבל הנאה של כילוי, כגון להאכיל לבהמתו או להדליק, אסור לישראל. וכתב הפני יהושע שמדברי רש"י שפירש, שרבי היה אוכל חולין בטהרה משמע, שלרבי ולמשפחתו עשה כן [ולא משמע לו שעשה כן גם לכהנים שבביתו וגם לעצמו ומשפחתו, וכמו שכתבו התוספות שנון לאחד נר למאה].

וביאר הפני יהושע על פי מה שכתב בשבת (כה), שהדין שהנאה של כילוי אסורה לישראל אינו אלא מדרבנן, והדרשה היא אסמכתא בעלמא. ולפי זה יש לפרש שחיטין אלו היו של תרומת חו"ל, שהיו לוקחין בזול, וכיון שמצינו שהקילו חכמים הרבה בתרומת חו"ל, אפשר שגם באיסור דרבנן של הנאת כילוי, לא אסרו בתרומת חו"ל דרבנן.

ובמה שכתבו התוס' שגם אם נעשה עבור ישראל אין איסור בדבר, העיר הקובץ שעורים (אות קנ"ח), שהרי לישראל הוא איסור הנאה, ואטו אם נכרי ידליק נרו בשמן של ערלה, יהיה מותר לישראל ליהנות מזה משום שנון לאחד נר למאה, הרי סוף סוף איסור הנאה הוא. ותירץ, שתרומה אינה איסור הנאה כמו ערלה, אלא גדר האיסור הוא שהכילוי אינו יכול לבוא מחמת ישראל, אבל כל שהכילוי בא מחמת הנאת הכהן, שוב אין הנאת הישראל חשובה כהנאת כילוי, ומותר.

ב. מאי אסורין אסורין לזרים

בקובץ שעורים (אות קנ"ו) הביא מהסוגיא במנחות (ע) שדין זה הוא מדאורייתא. וכתב שמה שטהרו מלטמא למדו מהפסוק 'כל זרע זרוע אשר יזרע' שלאחר שהשרישו בקרקע, טהורין מלטמא. וכתב שלכאורה מוכח שאין כוונת התורה לומר שטהור משום שאינו אוכל, שאם כן תפקע גם קדושת התרומה, אלא הגדר הוא שאף שזה אוכל, מכל מקום כיון שהוא מחובר לקרקע אינו יכול להיות טמא. ומזה הקשה על לשון רש"י שכתב דבטלי מתורת אוכל ולכך הוא טהור, וקשה, שאם אינו אוכל לא ינהג בו גם דין תרומה.

ובקהלות יעקב (סי' ל) כתב ליישב לשון רש"י, שאף שבטל מתורת אוכל, יש גדרים שונים באיסורים מדיני טומאה, שלענין איסורים, אף שבטל מתורת אוכל, כל שיכול להחזירו לתורת אוכל עדיין איסורו עליו, ולכך כיון שיכול לתולשו יש בו דין תרומה. אבל לענין טומאת אוכלין, כיון שעתה אינו אוכל, בטלה ממנו טומאתו, אפילו אם יכול להחזירו להיות אוכל.

ג. הא נמי תנינא הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה וכו' הקשה רעק"א, הרי באמת גידולי גידולין של תרומה מותרין, ומה ששל טבל אסורין, היינו משום שטבל הוא דבר שיש לו מותרין, ולכן לא בטל, ואם כן מהי קושיית הגמרא. ותירץ, שקושיית הגמרא היא, וכי תימא גידולי גידולין מדובר בשאין בהם שיעור ביטול נגד האיסור, והחידוש שבאופן זה גידולי גידולין אסורין, הלא כבר שנינו שטבל בכהאי גוונא גידולי גידולין אסורין.

ד. הואיל ואיפסלו להו בהיסח הדעת

פירש רש"י, כשנטמאו מתחלה, הסיח דעתו מהם שוב מלשומרן, ונפסלין בהיסח הדעת, דכתיב גבי תרומה את משמרת תרומותי,

מראי מקומות - פסחים

לד:

מעלת קדשים, הלא לדעת ריש לקיש הלא היסח הדעת פסול הגוף הוא מעיקר הדין. והוכיח שעתה חוזרת בה הגמרא ממה שאמרה לעיל שכיון שנטמא ממילא יש כאן היסח הדעת. וראה בהערות להגרי"ש, שהקשה גם כן על דרך זו, וראה במה שכתב לתרץ באריכות.

ו. אמר ליה אביי הקדישן בכלי קאמר אבל בפה לא עבוד רבנן מעלה או דלמא בפה נמי עבוד רבנן מעלה

כתב הפני יהושע, שלכאור' משמע מהסוגיא שספיקו של אביי היתה האם שייך שום מעלה דרבנן בקדושת פה או לא. אבל כתב שזה אינו, שהרי מצינו כמה חומרות שיש בקדושת פה, בין לענין טומאה וטהרה ובין לענין איסורין. ואם הנידון הוא רק לענין מעלה זו של השקה, מה הביא רב דימי שכיוצא בה שמעתי, מה ענין זה אצל זה.

וביאר שהספק הוא רק במקום שמדאורייתא מועילה השקה לטהר המים מטומאתן, ותקנו חכמים משום מעלה דקדשים שלא יועיל לטהרן מטומאתם הראשונה, וזה אולי חשיב כחוכא וטלולא, שהרי קודם ההשקה הם חולין גמורים, שההזמנה למי החג אינה אלא הזמנה, והטבילה המועילה לחצאין היא כחוכא, ועל זה הביאה הגמרא ראיות נוספות כעין זה, כגון ענבים שנטמאו, שאף שמפקד פקידי ומעיקר הדין הם טהורים, עשו חכמים מעלה בהקדש, ואפילו בקדושת פה בעלמא, שתהא להם טומאת עצמן.

ז. אף אנן נמי תנינא ונתן עליו וכו'

פירש רש"י, תנינא שעשו חכמים מעלה בקדשים, ואפילו בקדושת פה. והעיר המהרש"א, מנין לרש"י להביא ראיה משם שאפילו בקדושת פה עשו חכמים מעלה. ובפני יהושע פירש על פי דרכו בסוגיא, שאין שם קדושה גמורה, אלא כעין הזמנה בעלמא, ועשו חז"ל מעלה בקדשים, אף שאין עיקר מצותה כן, ע"ש ביאורו.

ח. והא מחוברין נינהו

פירש רש"י שצריך שתהא חיותן באותו כלי עצמו, כלומר, שלא ימלאם בכלי אחר ויערם לתוך זה, וכתוב 'ונתן' שמשמע תלושים, שמותר למלאתו בכלי אחר, אלא ודאי מעלה דרבנן היא, שצריך שתהא חיותן בכלי. והתוס' כתבו שפירוש רש"י דחוק, ולכך פירשו, שונתן משמע שהן תלושין לענין קבלת טומאה, אף שבאמת הן מחוברין מדין השקה, וזהו שהביאו ראיה דאין השקה מועילה מן התורה בקדשים, ורבנן עשו כן גם לענין תרומה. ובתוס' רבינו פרץ הקשה על פירוש רש"י, שהרי מבואר שאין איסור לערות מכלי לכלי, ולכן פירש כהתוס'.

א. משום דיתבי בארעא דחשוכא וכו'

בחזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין ד"ה בגמ' ל"ל) הוכיח שמה שאומרת הגמרא טעם שאין זריעה להקדש, אין זה רק הוספת טעם, אלא שחולקים על מה שאמרו לעיל, ולדעה זו אין היסח הדעת בזריעה. והוכיח כן מלשון הגמרא, שאם רק בא להוסיף טעם, מדוע אמר הלשון 'משום דיתבי בארעא דחשוכא', הלא טעמים אמת הוא, אלא ודאי חולק הוא על עיקר הטעם שלהם, וסובר שבאמת אין כאן היסח הדעת.

ב. מי החג שנטמאו

הקשה החזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין), כיצד נטמאו אותם המים, הלא קיימא לן משקין בי מטבחיא דכן, ואין לומר שנטמאו בחוץ ואחר כך נכנסו, שהרי הגמרא להלן מסתפקת אם הקדישן בכלי קאמר אבל וכו', ואין כלי שרת מקדש אלא בפנים, ומוכח שהיה זה בפנים. ותירץ שמי החג אינם משקה בי מטבחיא אלא משקה בי מדבחיא, ובזה כולם מודים שטומאת עצמם יש להם, רק שאין מטמאין אחרים.

ג. מי החג שנטמאו

העיר החזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין), הרי ניסוך המים קרבן ציבור הוא, ומה לי אם נטמאו המים אם טומאה הותרה ביבור. וכתב, שהגמרא כאן סוברת שטומאה דחוויה היא בצבור, ולכך כל שיכולים להביא אחרת מביאין.

ד. השיקן ואחר כך הקדישן טהורין

ומבואר בהמשך הסוגיא שהשקה מועילה מדין זריעה. והקשה בקובץ שעורים (אות קנ"ו), כיצד מועילה ההשקה לטהרם מדין זריעה, הרי זריעה אינה אלא לאחר השרשה, או על ידי שינוי מעשה, ובהשקה אין שייך השרשה ולא שינוי מעשה. ואין לומר שמועיל מפני שנעשה כחלק מהמקוה, שהרי עירוב מקואות אינו מועיל אלא בעירוב כשפופרת הנוד, ואילו בהשקה די בטופח על מנת להטפוח, והניח בקושיא.

ובקהלות יעקב (סי' ל אות ב) הוכיח, שמה שצריך השרשה בזריעה, זהו משום שקודם ההשרשה אינו חשוב כזרוע, אלא כמי שמונח בכד, ורק כשהושרש הוא כזרוע. ועל כן יש להבין, שבהשקה נחשב כזרוע אף בלא השרשה, ולכך יכול להיות טהור מדין זריעה, עיין שם.

ה. הקדישן ואחר כך השיקן טמאים

הקשה החזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין), שהלא בעל מימרא זו הוא ריש לקיש, והוא סובר שהיסח הדעת פסול הגוף הוא, ומדוע מבואר שמה שאמרו כאן 'טמאים' אין הכוונה טמאים ממש לטמא אחרים, אלא רק להיות טמאים לענין הקרבה משום